

Bölgesel Enerji Politikalarının Eskişehir'e Etkisi

Gürcan Banger

**TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası
Eskişehir İl Temsilciliği**

TMMOB Eskişehir Kent Sempozyumu, 28-29 Şubat 2008



Enerjinin Niteliği

- Enerjiden söz ettiğimizde; öncelikle **küresel** bir **olgudan** söz ettiğimizin farkında olmak zorundayız.
- Küresel ölçeğın Eskişehir özelinde olduğu gibi yerele etkilerini incelemek için bu büyük ölçeğı doğru kavramak gerekir.





Küreselleşme

- **Bilişim ve iletişim teknolojileri ile Internet ve medya alanlarındaki gelişmeler, Dünyayı neredeyse 'yekpare' hale getirdi.**
- **Küresel finans** diye anılan, çok hızlı hareket eden, sınır tanımaz türden bir sermaye oluştu.





Küreselleşme

- **Sanayi, önündeki teknoloji ve üretim sorunlarını büyük ölçüde aştı.**
- **Gelir adaletini ve adil paylaşımı dikkate almayan bu dönemde ekonomiler, pazarlama ve satış temelli olarak düzenlenmeye başladı.**





Küreselleşme

- **Ulusal ve yerel pazarlar, ikinci ve üçüncü sıralara düşerek dış piyasalar önem kazandı.**
- **Dünya pazarları tümleşik bir piyasaya dönüştü.**





Küreselleşme

- Bazı 'seçkin' kentler, gerek ekonomik gerekse sosyal ve kültürel olarak öne çıkmaya başladılar.
- Yaşam alanları açısından ülkeler silikleşirken, kentler daha belirgin biçimde görünmeye başladı.





Küreselleşme

- Küreselleşme ile ilgili bir vurgu: Küreselleşme Çağı'nda kentler, önceki dönemlere oranla çok daha önemli ve belirgin hale geliyor.



28-29 Şubat 2008

Gürcan Banger : Bölgesel Enerji Politikalarının
Eskişehir'e Etkisi





Küresel Sermaye

- **Küreselleşme Çağı'nda Dünya ekonomisini bir bütün olarak incelediğimizde; 20'nci yüzyılın son çeyreğinde etkin biçimde görülmeye başlayan bir ulus-ötesi sermayeden (küresel sermaye sınıfından, **küresel burjuvaziden**) söz etmek mümkün.**





Küresel Sermaye

- Küresel sermayenin yapısı içinde Asya kökenlilerin oranı hızla artıyor.
- Bu dönemde başta Asya kökenliler olmak üzere küresel sermayenin **enerji** alan ve tesislerine özel ve yakın ilgi gösterdiğini gözlüyoruz.





Küresel Sermaye

- Küresel sermaye, felsefesi gereği hareket ederek, işgücü gibi bazı üretim faktörlerinin kolayca ve daha ucuza sağlanabildiği ülkelerde konuşlanmak istiyor.
- Küresel burjuvazinin çıkarlarına uygun ülkeler arasında **az gelişmiş** olanlar çoğunluğu oluşturuyor.





Küresel Sermaye

- Söz konusu az gelişmiş ülkelerin ciddi bir bölümünde ucuz işgücü yanında değerli doğal kaynaklar ve kolayca dönüştürülebilir eğitilmiş genç insan potansiyeli var.

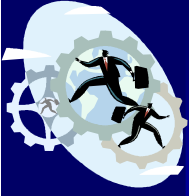




Küresel Sermaye

- Söz konusu ülkelerde **küresel burjuvazi açısından sorunlu yanlar** arasında **hukukun tam olarak işlemeyişi**, başta fikrî mülkiyet olmak üzere mülkiyetin korunma sorunları, **siyasi ve iktisadi istikrarsızlıklar**, rant kollama ve devletin çıkar gruplarında soyulması gibi konular sayılıyor.

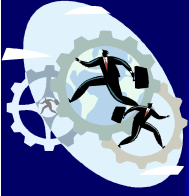




Neo-Liberal Politikalar

- 20'nci yüzyılın son çeyreğinde gündeme gelen IMF ve Dünya Bankası çıkışlı politikaların temelinde saydığım bu ve benzeri sorunların yok edilmesi var.
- Bir yandan ekonomi restore edilmeye çalışılırken, diğer yandan devlet yeniden yapılandırılıyor.





Yeni Türden Bir Devlet

- Küresel çağda neo-liberal politikalara uygun olarak küresel sermaye ile paralel davranabilecek, (içeride ne yaptığı pek önemli olmayan ama) dünya ölçeğinde sistemle bütünleşik **yeni türden bir devlet modeli** oluşturuluyor.

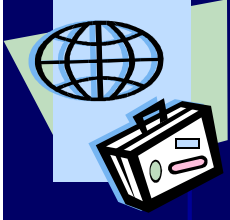




'Enerjinin Dönüşümü'

- **Enerji alanındaki dönüşüm de, küresel sermayenin ihtiyaç, istek ve beklentilerine göre gelişiyor.**
- **Devlet, bu alanda da kendini küresel olana 'uygun biçimde' dönüştürüp yapılandırıyor.**





Kimin Sorunu?

- Küresel çağda küresel sermaye sınıfının sorunu, tüm '**ulusal**' ekonomilerin sorunu olarak ortaya çıkıyor.
- Nihayet; '**küresel kriz**' olduğunu düşündüğümüz küresel olayların, genelde bu bu sınıftan kaynaklandığını öğrendik.

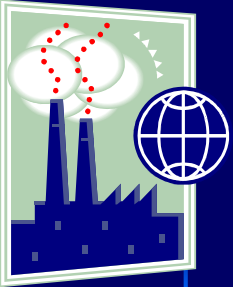




Enerjide Sorunlu Etkileşim

- Gerek enerji sektöründe oluşan **arz ve fiyat dalgalanmalarının** küresel sermayeyi, gerekse küresel sermaye sınıfının kendi sorunlarının enerji arz ve fiyatlarını karşılıklı olarak etkilediğini (giderek bu etkileşimin arttığını) **gözlüyoruz.**





Küresel Beklentiler

- Küresel sermayenin yeni türden devletten beklentileri nelerdir?
- **Mülkiyetin korunması, 'ulusal ekonomiye' giriş-çıkış serbestliği, ülke kaynaklarının sıkıntısız kullanımı, kolaylaştırıcı 'hukukun üstünlüğü', siyasal ve ekonomik istikrar, ucuz üretim faktörleri vb...**





'Dış Müşteri' Memnuniyeti

- Devlet, kendi meşruiyet ve yönetim anlayışı açısından içerideki rahatını bozmayabilir.
- Önemli olan, devletin dış dinamiklerin ihtiyaç, beklenti ve isteklerine açık ve cevap verebilir olması...





Dönüşümün Şartları

- **Devletin dönüşümünün şartları nelerdir?**
 - 1. Ekonomide üretim ve dağıtım sisteminin piyasaya bırakılması,**
 - 2. İhracata dayalı kalkınma modeline yönelme,**
 - 3. Özelleştirme.**





1- Piyasa

- Ekonomide üretim ve dağıtım fonksiyonlarının piyasaya bırakılması ile birlikte gelir dağılımı ve adil paylaşım konuları da bir kenara bırakılmış oluyor.
- Bu bağlamda enerjinin de **kamusal** niteliği yok oluyor.





2- İhracat

- İhracata dayalı kalkınma modeline yönelerek yeni sistemle bütünleşmenin bir de arka yüzü var.
- Ulusal sınırları geçirgen tutarak ihracata yöneldiğinde; aynı anda sınırsız ithalat için de kapıları açmış oluyorsun.
- Sınırsız ihracat → Sınırsız ithalat





3- Özelleştirme

- Özelleştirme, '**minimal devlet**' anlayışının bir sonucudur.
- Bu çerçevede devletin asli görevi, üretim ve dağıtım mekanizmalarından vazgeçerek küresel yapı ile bütünleşmiş iktisadi sistemi koruma ve kollama biçiminde dönüşür.





Geri Çekilen Devlet

- Yeni devlet, ekonomik bir aktör olmaktan çekilirken; enerji, sağlık, eğitim veya çevre gibi alanları 'serbestleştirir'.
- Bu kamusal alanlar, başta küresel sermaye için olmak üzere yeni birer girişim alanı haline dönüşür.





Küreselleşen Kent

- 1970'li yıllardan başlayarak kentlerin görünürlük açısından ülkelerin önüne geçmeye başladığını fark ediyoruz.
- Son yıllarda ulusal ekonomiler bir anlamda gölgede kalmaya başlarken, **kent ekonomileri** daha fazla seçilir ve fark edilir hale gelmeye başladı.





Küreselleşen Kent

- **Zihnimizi yokladığımızda; pek çok ünlü kenti en azından ismen bildiğimizi, fakat bu kentin hangi ülkede olduğunu hatırlamaya bildiğimizi fark edeceksiniz.**
- **Kentler, küresel ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamın derhal fark edilen uç noktaları olmaya başladı.**





Küreselleşme ↔ Kent

- Türkiye’de küreselleşme – kent ilişkisini incelediğimizde; kentlerimizde yaşanan değişimin, **zayıf iç dinamikler** nedeniyle dış faktörlerin etkisinde kaldığını görüyoruz.
- Küresel çağda kentler ön plana çıkarken, bizim kentlerimiz bu süreçten olumsuz etkilenmektedir.





Kentte Yerel Hizmetler

- Son yıllarda kentlerde yaşanan en önemli değişikliklerden birisi, yerel hizmetlerin giderek '**kamu hizmeti**' özelliğini kaybediyor olmasıdır.
- Vatandaşa hizmet sunulmasında; '**kamu yararı ve sosyal hedefler**' anlayışının yerini '**kazanç elde etme ve kâr yapma**' aldı.





Kent ve Enerji

- Bugünkü ekonomik düzen, her şeyi alınır – satılır meta haline dönüştürüyor.
- Kentte; enerjinin kamusal niteliği ortadan kalkarken, enerji daha önceleri olduğundan daha fazla kent rantı içeren bir görünüme bürünüyor.





Kent ve Enerji

- Yerel yönetimlerin daha az maliyetli hizmet üretmeleri amacıyla yerel hizmetleri aracılara yaptırmaları ile bu hizmetleri satarak gelir ve kâr elde etmeleri anlayışları birbirinden çok farklıdır.





Kent ve Enerji

- Zayıf ve ağır aksak yürüyen ulusal ekonomilere müdahale eden küresel güç odakları, yerel yönetimlerin de bir **satıcı – müşteri ilişkisi** içinde olmalarını dayatmaktadırlar.





Kent ve Enerji

- Yerel hizmetlerin taşeronlaşması, küreselleşmenin yeni pazarlar yaratmak üzere kent üzerindeki etkilerinden bir diğeri olarak algılanmalıdır.
- Enerji konuları da yeni kentsel piyasalar oluşturmaya vesile olmaktadır.





Enerjide Yerel Politikalar

- Enerji sorununun en yakıcı noktalarından birisi, bu alanda yüzde 70'in üzerinde dışa bağımlı olmamızdır.
- Döviz ödeyerek satın aldığımız enerji girdisinde yapılacak her iyileştirme, ülkenin yararına olacaktır.





Enerji Tasarrufu

- **Atmamız gereken ilk adım, genel anlamda kaynaklarda ama özellikle enerji alanında tasarruflu olmaktır.**
- **Tasarruf, toplum olarak yaşamın her alanında 'yeniden öğrenmeye' başlamamız gereken bir konudur.**





Enerjide Verimlilik

- Enerji tasarrufunun yolu, öncelikle **verimlilikten** geçer.
- Aynı ürünü veya hizmeti daha az enerji kullanarak elde etmeyi başardığımızda; verimliliğimiz artarken, tasarruf ettiğimiz bu kıt kaynağı başka alanlarda kullanabileceğiz.





Kaçaklar ve Kayıplar

- Enerji alanında en önemli sorunlardan birisi, **kaçaklar ve kayıplardır.**
- Kaçak ve kayıpların azaltılması için yeni çalışmalar yapılmalı, iş modelleri üretilmeli, gerekirse yeni yatırımlar yapılmalıdır.





Enerji Tüketimi

- Her yörenin kendine özgü bir **enerji tüketim profili** bulunmaktadır.
- Yerel düzeyde bu profilin elde edilmesi ve gerekirse söz konusu profilin (enerji tüketim modelinin) değiştirilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.





Enerji Talebi Yönetimi

- **“Enerji Talebi Yönetimi” anlayışı** ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde geliştirilmek zorundadır.
- Alternatif enerji türlerine yönelerek **ikameci yakıt esnekliği** sağlanmalıdır.
- Güncel doğal gaz sorunları, bu alanda yeterli kanıttır.





Enerjiyi Planlamak

- Enerji konusunda yapılacak hatalardan birisi, bu konudaki planlamada ulusal düzeyi yeterli bulmaktır.
- Elbette; dış dünyayı dikkate alan ulusal planlara ihtiyaç vardır.
- Ama üretim, iletim, dağıtım ve tüketim alanlarında **bölgesel ve yerel enerji planları** üretilmelidir.

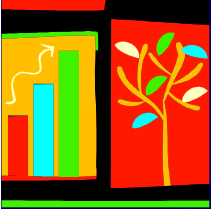




Marka Kent

- **'Marka kent', 'Avrupa kenti' veya 'Dünya kenti' olmak, sadece kent merkezinde görsellik üretmekten ibaret değildir.**
- **Yaşanabilir bir kent, yerelde enerji alanında da kendi özgünlüğü, farklılığını ve verimliliğini yaratmak zorundadır.**

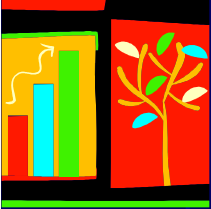




Ve Eskişehir...

- Eskişehir, tarihini dönemsel kırılmalarla yaşayan bir yerleşimdir.
- 19'uncu yüzyılın son yarısında oluşan gelişmeler kent tarihinde önemli bir yer tutar.
- 2000'li yılların hemen başları ise kentte yeni bir dönemin başlangıcıdır.

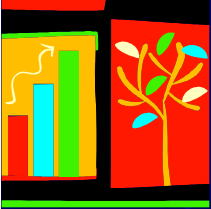




Gelenekselden çağdaşa...

- Eskişehir, 20'nci yüzyılın son yıllarına kadar yağ damlasının kağıdın üzerinde yavaşça ve aynı merkez etrafında büyümesi gibi kendiliğinden gelişir.
- O ana kadar Cumhuriyet döneminin kamusal sanayi yatırımlarından başkaca ciddi bir atılım görülmez.

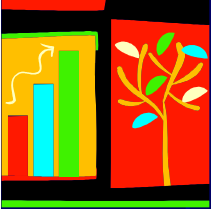




Vizyonsuz ve Plansız...

- Üniversite ve OSB dışında büyük ölçekli ciddi bir yeni proje yoktur.
- 20'nci yüzyılın ikinci yarısında plansız, programsız ve en önemlisi **vizyonsuz** bir kendiliğinden büyüme vardır.
- Bu bağlamda enerji de kimsenin aklının ucunda değildir.

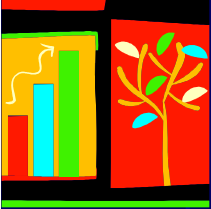




Düşük Tempo...

- Eskişehir'in en önemli talihsizliklerinden birisi, 20'nci yüzyılın sonlarına kadar olan dönemde **kent yöneticilerinin ve şehir âyanının kendilerini bu yavaş tempolu büyümeye alıştırmış olmalarıdır.**

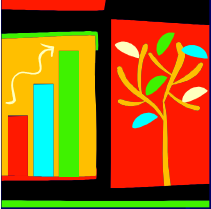




Öngörüsüzlük...

- Eskişehir’de enerji de dâhil olmak üzere hiçbir altyapı projesi vizyoner öngörülerle yapılmamış; ancak günün dayatan koşullarında gerçekleşmiştir.

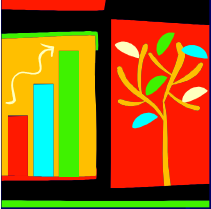




Öngörüsüzlük...

- Elektrik dağıtım şebekesinin, içme ve kullanım suyu altyapısının, kanalizasyonun, trafiğin yıllarca bir sorun yumağı olarak sürmesinin başlıca nedeni, öncelikle öngörüsüzlük, vizyonsuzluk ile bilime verilmeyen önem ve değerdir.

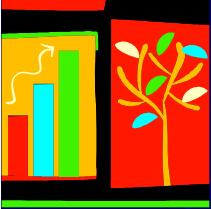




Bugün çözülenler...

- Eskişehir'in bugün hallediliyor gibi görünen bazı sorunları, gerçekte bugüne ait sorunlar olmayıp yaklaşık 30-50 yıl önce öngörülüp çözülmesi gereken sorunlardır.

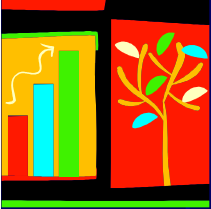




Yeni Konjonktür

- 2000'lerin başında bu yana Eskişehir, konjonktür gereği ülkenin en gözde cazibe merkezlerinden birisi haline geldi.
- Bunda kentin kendi gelişimi yanında **dışsal ekonomilerin** de etkisi var.

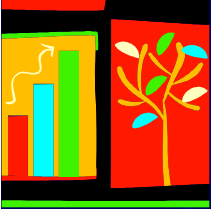




Yeni Sorunlar

- Bugüne kadar İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Diyarbakır, Adana ve İçel gibi kırdan kente sosyal göçün olumsuzluklarından etkilenmeyen Eskişehir, önümüzdeki dönemde **yeni ekonomik ve sosyal sorunlara** aday görünmektedir.

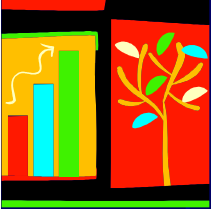




Büyüyen Eskişehir

- **Günümüzde Kuzeybatı Anadolu'nun aşırı sınaî doluluğa ulaşması ve buralarda yatırım yapmanın artan birim maliyeti, Eskişehir'i yeni bir seçenek olarak gündeme getirmektedir.**

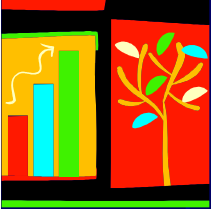




Artan İlgİ

- Sayıları giderek artan yerli ve yabancı yatırımcının Eskişehir'e yönelmesi, bugünkü mevcut yönetim anlayışı ve (enerji dâhil) bu kent altyapısı ile önümüzdeki dönemde 'işlerin hayli zor olacağını' göstermektedir.

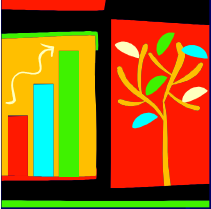




Yeni İhtiyaç Yapısı

- Bir '**üniversite kenti**' olarak anılmaya başlayan Eskişehir'in konutlaşma sürecindeki hızlı gelişim, kenti ziyaret eden herkesin dikkatini çekmektedir.
- **OSB**'ni ziyaret eden sanayici, yatırımcı ve konuklar gerek bölgenin gerekse şehrin ivmeli gelişimini işaret etmektedirler.

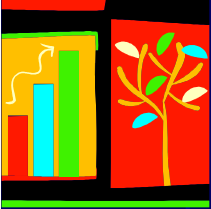




Yeni İhtiyaç Yapısı

- Özel olarak kentsel altyapı ve enerji açısından bakıldığında; gerek konutlar gerekse sanayi olmak üzere Eskişehir’de **yeni, ikili bir ihtiyaç yapısı** oluştuğu görülmektedir.

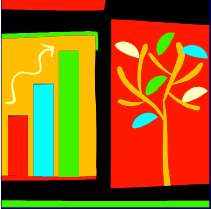




Büyüyen Nüfus

- Bugün Eskişehir ilinin nüfusu 725 bin dolayındadır.
- Bu nüfusun yüzde 75-80'i kent merkezinde yaşamaktadır.
- Böyle bir nüfus yapısı, sık rastlanan bir durum değildir.

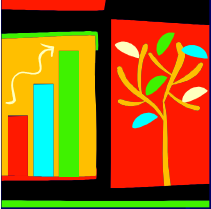




Büyüyen Nüfus...

- Orta dönemde başta kent merkezinde hızlı büyüme ile birlikte il nüfusunun önce 900 bine ve ardından bir milyona tırmanması beklenmelidir.
- Nüfusun büyümesi konusunda önceki demografik eğilimlere bakarak tahminde bulunmak son derece hatalı olur.

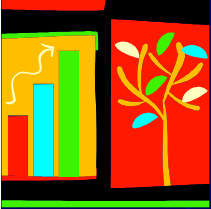




Yatırımların Yavaşlığı...

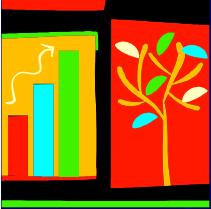
- **Nüfusta beklenen hızlı gelişme yanında yatırımların yavaş ilerlemesi düşünüldüğünde; gerek enerji gerekse diğer altyapı alanlarında daha şimdiden geç kalındığını söylemek mümkündür.**





Stratejik Planlama

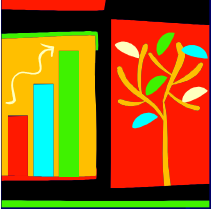
- Eskişehir'in ilk elde sayılabilecek sorunları arasında **kentsel ölçekte stratejik planlama** anlayışının gelişmemiş olması sayılabilir.
- Yasa gereği yapılan kurum planlarının çoğu, henüz göstermelik olmaktan öteye gidecek gibi değildir.



Planlama Sorunları

- Kentle ilgili gelişim planları yapılırken, çoğunlukla 'mekânsal atama' esaslı imar planlaması ile yetinilmekte, örneğin **sanayinin gelişiminin yarattığı yeni enerji ihtiyaçları dikkate alınmamaktadır.**

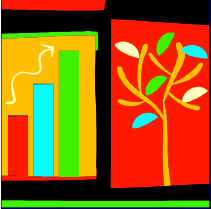




Planlama Sorunları

- Benzer şekilde; hızlı konutlaşma sürecinde örneğin **elektrik enerjisi dağıtım şebekesinin sorunları ve gelişimi** yeterli ölçüde planlama adımlarına dâhil edilmemektedir.

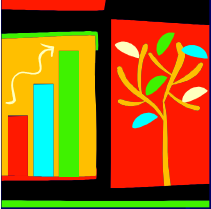




Planlama Sorunları

- Değişik vesilelerle ziyaret ettiğim farklı kentlerimizde yaşanan (enerji de dâhil olmak üzere) kentsel altyapı sorunlarının şaşırtıcı şekilde birbirine benzediğini gözlüyorum.
- Özetle; bugün kentlerin durumu, merkezî ve yerel yönetimlerin altyapı konusundaki duyarsızlığının bir sonucu olarak görünüyor.

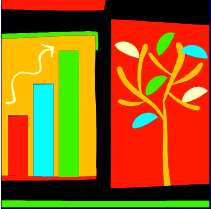




Sanayi Kenti

- Eskişehir, bir üniversite kenti olduğu kadar yüksek nitelikli altyapıya sahip sanayi bölgeleri ile bir '**sanayi kenti**' olma özelliğindedir.
- Kentin ürettiği katma değer içinde sanayinin payının veya hacminin giderek artması beklenir.





Sanayi Kenti

- Önümüzdeki dönemde sınaî sektörlerin yeni yatırımlarla daha yüksek miktarlara baliğ olacağına kuşku yoktur.
- Böyle bir sanayi yapısını yüzde 70-80 oranında dışa bağımlı, belirsizliklere sahip ve stratejileri olmayan enerji altyapısı üzerine oturtamayız.





Temiz Yerleşim

- Eskişehir, Türkiye'nin en yüksek insanî gelişmişlik endeksine sahip illerinden birisidir.
- Dünya'nın nitelikli kentlerine baktığımızda; bunların enerji tüketimi açısından da farklılaşmış olduğunu gözlüyoruz.





Temiz Yerleşim

- Tüm Dünyada canlı yaşamının sürekliliğini sağlayacak olan temiz kentlere odaklanmış '**Güneş Kent**' projeleri hızla popüler hale geliyor.
- Eskişehir, enerji tüketim bağlamında da **yaşanabilir kentler vizyonunun** dışında kalamaz.





Son Söz

- Eskişehir için söylenebilecek son söz, “yöneticilerin kentin bir bütün olduğunu, kentin gelişiminin katılımlı olarak planlanması ve / veya yönlendirilmesi gereğini kavramalarıdır”.
- Enerji sistemi de bu bağlamda ihtiyacı olan çözümleri bulacaktır.



- **Nazik ilginiz için teşekkür ederim.**

- **GÜRCAN BANGER**

- **<http://www.gurcanbanger.com>**

- **banger@superonline.com**